

séggel, megértő részvétellel nézi az embereket. Amit mond, mindez önként vállalt, eseménytelenségében sem fájdalmas magány világából való. Roppanat érzékeny, csaknem félenkszávú elégikus, pedig versei mélyen, ha a szavak nem tüntetnek is vele, nagy önérzet, becsvágy forr s egész megjelenésében látni, hogy szigorú kritikus önmagának. Sohasem törekszik szenzációra, fiatalos elképesztésre s bár újvilágot akar ő is, nincs köze az utca nagyképű riadóihoz. Higgadtan élvezi a szépet, amit a valóság elkerülhetetlen, lehangoló jelenségeiben is meg tud találni s nagyon közvetlen. Valóban benne él a verseiben ; a pesti ős pompája, a ködös tél, egzotikus égővek, idegen népfajok, életek csöndes víziói, elhalt barátjának emléke, a körülte, nélküle zajló lét szeszélyes hullámjátéka, hosszú, tempós, kissé szándékosan lazított verssorokban, sokáig tovább élnek az olvasóban ; sokszor legapróbb részletükig kifestett, archaikus keretbe foglalt képei, régi olajfestmények tónusában ragyogva, nagyon közel hozzák szívünkhöz ezt a fiatal költőt, kinek legközelebbi kötetét reménységgel várjuk.

Vajthó László.

Még néhány szó Makkai János Hitler-könyvéről.

A *Napkelet* márciusi száma ismereti a legaktuálisabb magyar könyvet, Makkai János *Germánia új útakon* c. tanulmányát. S hogy most újólag foglalkozni kívánunk Makkai munkájával, arra nem pusztán az alkalmasszerűség ad okot, bár ez is igen lényeges körülmény : a legutolsó néhány hét alatt Németország váratlanul száguldásra kényszerítette Európa cammogó, elköszvényesedett históriáját. S természetesen hadakozni sem óhajtottunk a cikkel, hiszen amit mond, az helytálló ; egyetlen célunk, amiért

megint felütjük Makkai könyvét, a kiegészítés.

Tény, hogy a tanulmány «java a hitlerizmusra esik». De lehet-e eleget írni a hitlerizmusról ? A hitlerizmus nem párt és nem politika. Talán legközelebb járunk az igazság megértéséhez, ha egy pillanatra biológiai szemmel nézünk : a hitlerizmust ugyan olyan módon termelte ki magából az emberiség, mint ahogyan fertőző betegségek ellen «immun-szérumokat» produkál. A nemzeti szocialisták győzelme nemcsak Németország sorsát döntötte el, hanem Európáét is. A kommunista világforradalom ábrándja összeomlott.

Nem ez az első eset, hogy az emberiség drámájának egy-egy felvonását a germánység játssza végig. Tacitus óta az európai történelem egyetlen egyszerű képletre vezethető vissza s ez a Rajnán inneni és a Rajnán túli testvérnépek örök párbaja. 71-ben az északi testvér győzött s e győzelem legnagyobb eredménye : a törzsek egyesülése, a császári birodalom, az *Erstes Reich*. Ezt a birodalmat rombolta szét 18 novembere. Makkai kimutatja érdekes könyvében, hogy a császárságot és intézményeit tulajdonképpen nem a német nép forradalma üzte el, hanem a győzelmes ellenség, tehát *külső* hatalom. Németország egyszerűen összeomlott. Ebből az összeomlásból mindössze három szervezet menekedett meg többékevésbé épen : a szociáldemokrácia, a radikális polgárság és a katolikus centrum. Ez a három párt azután — voltakép «tragikus kisebbség» — 1919-ben, Weimarban új alkotmányt ad Németországnak s ezzel megszületik a «Zweites Reich» : a nyomor és szükség demokráciája.

Az elkövetkező közel másfél évtizeden át ezek a baloldali, weimari pártok kormányozzák Németországot. Nehéz idők ezek. Az embertelen békekötés, a nyomasztó morális és gazda-

sági terhek s nem utolsó sorban a kapitalista termelési rend válsága vég-sőkig fokozzák a tömegnyomort, a munkanélküliség ijesztő arányokat ölt: ehhez a demokráciához túlkésőn jutott Németország. Ilyen idők nem kedveznek a mérsékeltbb eszméknek. S valóban: a germán föld mihamar melegágya lesz a legtúlzóbb, a legszélsőségesebb ideáknak. Már Hindenburg első elnökké választása megmutatta, hogy a politika színpadon jobbfelé tolódás észlelhető. De ugyanekkor hallatlan erővel tör fel a baloldal is, a vörös Internationale, a bolsevizmus pártja. Németország válaszütra kerül. Ha nem cselekszik gyorsan és erélyesen, a kommunizmusnak nevezett ázsiai pestis minden tatárjárásnál biztosabban elpusztítja... S Hindenburg elnök 1932 derekán a jobboldali Papent bizza meg kormányalkítással.

Ez a megbízatás kétségtelenül a tizenkettedik órában történt. De mint Makkai világosan kifejti, Németország sohasem juthatott volna el ehhez a történelmi fordulópontozhoz, ha nincs egy mozgalom, mely a germán népet a marxizmus ellen immunizálja. Ez a mozgalom a *Hitler-Bewegung*.

Hisszük — írja Makkai 1932 augusztusában, — hogy *Hitler uralomra jut*; és ellentétben a baloldali felfogással, azt is hisszük, hogyha uralomra jutott, aligha lesz olyan erő és hatalom, mely onnan detronizálni tudja.

Makkai tehát jóslott s jóslatát igazolták tények; s mégsem azért olyan érdekes, mert bevált, hanem mert híján van mindennemű misztikus elemnek. Makkai jóvendőmondása nem költészet és nem is «Wunschtraum»: ez a fiatal szerző tényekkel, számokkal, matematikával dolgozik. Az az egyenlet, melyet a német erőviszonyok alapos ismeretével állított fel, a hitlerizmus elkerülhetetlen győzelmét jelentette... S Makkai legfőbb érdemül éppen ezt a «matematikai» tárgyilagosságot véljük. Mert a sorok mögöl kiérzik, hogy neki magának is szívügye ez a roppant hitleri erőfeszítés s hogy lélekben a barnaingesek frontján harcol, de objektivitását mindvégig megőrzi; és nem titkolja el aggodalmait sem. A nemzeti szociálisták munkatervé merész munkaterv. A marxizmus kiirtása csak első «műsorszám». Az autarhia, a kollektív termelési forma bevezetése, a bank- és valutapolitika, a szociális plánumok: mindezek a munka olyan szövevényes tömegét tárják elénk, hogy alig győzzük áttekinteni.

A Rajnán túl félelmetes zúgással új világ épül. Meddig tart a vajúdás, mikor bújnak ki a ködből az új tornyok, nem is sejtjük... Egyet azonban már is lejegyezhet a történetíró tolla: 1933 március 5-én Tacitus szöke, szálás germánjai vértelen csatában megállították a mongol veszedelmet.

(Kaposvár.)

Szakáts László.

A «*Napkeleb*» márciusi számában *J. Galsworthy halála alkalmából jelent a nagy angol író «Álomképek... fellegvárak...» című essay-je. A fordító neve elmaradt, pótlólag közöljük: az essay-t Balachy Béláné, báró Daniel Anna ültette át magyarrá.*